

NADUŻYWANIE ŚRODKÓW PSYCHOAKTYWNYCH
PRZEZ STUDENTÓW
WARSZAWSKICH UCZELNI

Badania rozpoczęto w grudniu 1991 r., a ukończono w lutym 1992 r.

Ankieta Światowej Organizacji Zdrowia, adaptowaną przez A. Zielińskiego, objęto 701 studentów z jedenastu wyższych szkół warszawskich.

1. Uniwersytet Warszawski	135
2. SGGW	60
3. Politechnika Warszawska	135
4. SGPiS	60
5. Akademia Muzyczna	30
6. WSPS	60
7. Akademia Medyczna	20
8. ATK	30
9. AWF	61
10. PWST	60
11. ASP	50

Próbki badawcze z poszczególnych uczelni miały charakter udziałowy. W doborze respondentów brano pod uwagę proporcje płci i rok studiów.

Struktura szerokiej próby obejmującej wszystkich uczestników ankiety była następująca (w procentach):

PŁEĆ

Kobiety	51
Mężczyźni	49

WIEK

15-19 lat	— 3
20-21	— 36
22-23	— 27
24-25	— 24
26-27	— 7
28-40	— 3

Miejsce URODZENIA

wieś	— 10
miasteczko do 10 tys.	— 9
miasto 10-50 tys.	— 20
miasto 60-200 tys.	— 18
miasto powyżej 200 tys.	— 44

Miejsce STAŁEGO ZAMIESZKANIA

w Warszawie	— 38
poza Warszawą	— 62

ROK STUDIÓW

pierwszy	— 27
drugi	— 27
trzeci	— 16
czwarty	— 14
piąty	— 16
szósty	— (trzy osoby)

W badaniach użyto tej samej z małymi zmianami ankiety jaką badano młodzież szkół ponadpodstawowych dziennych (W — 812) i wieczorowych (W — 612). Porównywalność wyników jest jednak ograniczona z uwagi na różnice w sposobie przeprowadzenia ankiety. Uczniowie szkół ponadpodstawowych wypełniali ankietę sami w warunkach pełnej anonimowości, a studenci odpowiadali na pytania ankiety zadawane przez ankieterów, którzy zapewniali badanych o pełnej anonimowości udziału w ankiecie.

2. WYNIKI BADAŃ

Wyniki ankiety ujęte zostały w czterech tabelach zamieszczonych na końcu tego tekstu.

Tabela 1. Rozmiary konsumpcji środków psychoaktywnych wśród studentów szkół wyższych Warszawy.

Tabela 2. Rozprzestrzenianie środków psychoaktywnych wśród ogółu studentów Warszawy w opiniach 701 studentów objętych badaniami.

Tabela 3. Dostępność czterech środków psychoaktywnych w ocenach studentów jedenastu uczelni warszawskich.

Tabela 4. Demograficzne i społeczne różnicowania konsumpcji tej kategorii studentów, która w odpowiedzi na ankietę przyznała się do konsumpcji w okresie ostatnich 1-30 dni.

Opis rozprzestrzeniania poszczególnych środków psychoaktywnych wśród studentów jedenastu uczelni odpowiada układowi ankiety.

2.1. TYTOŃ

Co najmniej raz w życiu paliło papierosy 67% studentów. Proporcje regularnych palaczy (palących co najmniej raz dziennie) szacować można na około 38%, a tych, którzy wypalają co najmniej 10 papierosów dziennie na około 15%. I ta ostatnia wielkość określa skalę zagrożenia zdrowia w zbiorowości studenckiej.

Rozmiary konsumpcji wyraźnie wiążą się z płcią, wiekiem, miejscem urodzenia i rokiem studiów. Palących co najmniej raz w miesiącu, a więc tych, którzy stanowili 47% badanej zbiorowości, było istotnie mniej wśród:

- kobiet 42% niż mężczyzn 53%
- osób do lat 20 – 29% niż w starszych rocznikach (50-55%)
- osób urodzonych na wsi i miasteczkach do 10 tys. – 31% niż w miastach średnich – 45% i dużych – 56%
- pierwszego rocznika studentów – 37% niż roczników kolejnych (50-53%)

2.2. ALKOHOL

Co najmniej raz w życiu piło alkohol 93% studentów. Proporcje tych, którzy piją często (co najmniej raz w ciągu trzech dni) szacować

można na około 40%, a tych, którzy wypijali 100 g alkoholu i więcej w trakcie jednej okazji na około 12%. W świetle wyników ankiety i ci, którzy piją często i ci, którzy jednorazowo piją dużo, mogą być zaliczeni do grupy ryzyka.

Te same czynniki, które znacząco określały konsumpcję tytoniu wpływały podobnie na konsumpcję alkoholu.

Pijących co najmniej raz w miesiącu, którzy stanowili 75% zbiorowości badanej było istotnie mniej wśród:

- kobiet 69% niż mężczyzn 82%;
- osób w wieku do 20 lat – 54% niż w starszych rocznikach wieku (80-83%);
- osób urodzonych na wsi i w miasteczkach – 67% niż w miastach średniej i dużej wielkości (81-75%);
- studentów pierwszego rocznika 63% niż kolejnych roczników (79-82%)

2.3. MARIHUANA, HASZYSZ (i inne przetwory z konopii indyjskich)

Co najmniej raz w życiu próbowało przetworów z konopii indyjskich 28,4% studentów. Proporcje tych, którzy zażywali środków tej grupy co najmniej raz w tygodniu szacować można na około 3,7%, a tych, którzy robili to częściej niż cztery razy w miesiącu na około 1,4%. I te dwie wielkości określają skalę zagrożeń zdrowia zbiorowości studenckiej.

Konsumpcja marihuany wiąże się z tymi samymi czynnikami co palenie i picie alkoholu. Zażywających marihuanę/haszysz co najmniej raz w miesiącu, którzy stanowili 6,1% zbiorowości studenckiej, było istotnie mniej wśród:

- kobiet – 4% niż mężczyzn – 8,4%;
- osób w wieku do 20 lat – 3,6% niż starszych rocznikach (7-6,4%)
- osób urodzonych na wsi i w miasteczkach – 3,9% niż w miastach średnich i dużych (4,1-8,9%);
- studentów pierwszego rocznika 3,7% niż kolejnych roczników (7,6-6,1%).

2.4. KOKAINA

Do prób z tym środkiem przyznało się 0,9% studentów, a wszystkie przypadki miały miejsce dawniej niż rok temu (od daty badań).

2.5. AMFETAMINA (i inne środki pobudzające bez zalecenia lekarskiego)

Co najmniej raz w życiu próbowało amfetaminy 5,7% studentów.

Proporcje tych, którzy brali ten środek co najmniej raz w m-cu można szacować na około 1,4% (10 osób) i ta wielkość może być miarą zagrożeń zdrowia w tej zbiorowości.

Konsumpcja amfetaminy znacząco wiąże się tylko z miejscem urodzenia. Otóż urodzeni na wsi i w małych miasteczkach w ogóle nie brali tego środka w okresie ostatniego m-ca (od daty badań), a najwyższy wskaźnik 4% reprezentował urodzonych w miastach powyżej 200 tys. mieszkańców.

2.6. HALUCYNOGENY (LSD, meskalina, peyotl, jakieś grzyby)

Środki te próbowało co najmniej raz w życiu 6,6% studentów.

3 osoby przyznały się do zażywania halucynogenów w ciągu ostatniego miesiąca. W świetle ankiety konsumpcja tych środków ma charakter marginalny.

2.7. WZIEWNE (rozpuszczalniki, benzyna, kleje, pasty)

Do prób z tymi środkami przyznało się 6,4% studentów. Wszystkie przypadki miały miejsce od 1 roku do 10 lat temu.

2.8. USPOKAJAJĄCE (elenium, relanium, signopam, oxazepam, klonazepam, nitrazepam, meprobamat itp.)

Do brania tych środków bez zalecenia lekarskiego przyznało się 20,8% studentów.

Sięgało po te środki w ciągu ostatniego m-ca 5%, a brało 2 razy i częściej w ciągu m-ca 1,4% (10 osób). I te dwie wielkości określać mogą skalę zagrożeń zdrowia studentów.

Po „uspokajacze” wyraźnie częściej w ciągu ostatniego m-ca sięgały studentki – 7,1% niż mężczyźni – 2,6%. Środki te są częściej brane przez studentów roczników starszych, a zwłaszcza przez roczniki drugi i trzeci.

2.9. NASENNE (barbiturany: veronal, cykloborbital, luminal i inne)

Co najmniej raz bez zalecenia lekarskiego brało te środki 10% studentów.

Sięgało po te środki w ciągu ostatniego m-ca 2,3% badanych, a dwa razy i częściej w ciągu m-ca brało 1,2% (9 osób).

2.10. WYWAR ZE SŁOMY MAKOWEJ („zupa”, „kompot” lub mleczko z zielonych makówek)

Do prób z tymi narkotykami przyznało się 4,4% studentów. Jedna osoba brała te środki w ciągu ostatniego miesiąca, trzy w ciągu roku, a pozostali dawniej, tj. w okresie od 1 do 10 lat wstecz.

2.11. HEROINA

Do brania tego narkotyku nie przyznał się żaden student.

2.12. INNE OPIATY (morfina, kodeina, pantopan, dolargan, dolantina, fortral, metadon)

Po środki z tej grupy bez zalecenia lekarskiego sięgało 1,3% studentów (9 osób). Do prób tych dochodziło dawniej, tj. od roku do 10 lat wstecz.

2.13. POLITOKSYKOMANIA

W potocznej opinii, wyrażanej także przez niektórych uczestników ankiety politoksykomania jest tym zjawiskiem, które niepokojąco ogarnia studentów. Modne podobno jest w niektórych kręgach picie alkoholu łącznie z różnymi środkami psychoaktywnymi („uspokajaczami”, „pobudzaczami” czy marihuaną).

Zebrane dane umożliwiają wyodrębnienie tej grupy studentów, którzy równocześnie/równolegle sięgają po wiele środków.

Nasz konstrukt „grupy ryzyka” zakłada uznanie kogoś za politoksykomana, kto spełnia równocześnie trzy warunki: (i) palił papierosy codziennie, (ii) pił alkohol co najmniej raz w ciągu trzech ostatnich dni, (iii) brał co najmniej raz w m-cu jakiś inny jeszcze środek psychoaktywny wymieniony w naszej ankiecie.

Do tak określonej kategorii zaliczyć można 41 studentów, czyli 5,8% objętej badaniami zbiorowości, w tym:

- częściej reprezentowani byli mężczyźni – 7,5% niż kobiety 4,2%
- częściej osoby powyżej 20 roku życia – 7% niż młodsi 2,2%
- częściej urodzeni w dużych miastach – 9,2% niż w miastach średnich – 3,8% i niż na wsi i w małych miasteczkach – 2,3%
- częściej zameldowani na stałe w Warszawie 9,8% niż zameldowani poza Warszawą 3,4%.

Natomiast nasilenie tego zjawiska, tj. politoksykomanii było podobne wśród studentów pierwszego roku i kolejnych lat studiów.

2.14. SKALA ZJAWISKA – w obiegu opinii studentów.

Studentom zadawano cztery pytania z prośbą o to, aby zechcieli określić, jaki odsetek studentów sięga po marihuanę, amfetaminę, środki uspokajające i nasenne (tabela 2). W świetle naszej ankiety połowa studentów nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie, a z tych, którzy chcieli się wypowiedzieć, tylko nieliczni utrzymywali, że studenci nie biorą wcale żadnego z czterech środków.

Jedna trzecia-czwarta studentów wyrażała pogląd, że co najwyżej 10% ich kolegów sięga po każdy z czterech wymienionych środków.

Jedna dziesiąta zakreślała skalę zjawiska w przedziale 11-30% zbiorowości studenckiej, a tylko nieliczni podawali wyższe szacunki.

Dane te uzasadniają opinię o wyraźnym osadzeniu w świadomości i podkulturze studenckiej tych czterech środków psychoaktywnych.

2.15. DOSTĘPNOŚĆ NARKOTYKÓW – w obiegu opinii studentów

Studentów pytano także o skalę trudności, jaka staje przed kimś, kto chciałby zdobyć marihuanę, haszysz, amfetaminę lub kokainę (Tabela 3). Wyniki ankiety wskazują na dość powszechne wśród studentów poczucie o łatwości zdobycia tych czterech środków.

„Raczej nietrudno”, a nawet „bardzo łatwo” byłoby zdobyć marihuanę zdaniem 53% badanych, haszysz – 45%, amfetaminę – 35%, a kokainę – 18%.

Opinie te wyraźnie wskazują na istnienie rynku narkotyków nastawionego na obsługę studentów.

3. PODSUMOWANIE

1. Wyniki ankiety wskazują na niepokojąco wysokie rozmiary konsumpcji alkoholu, papierosów, marihuany i środków uspokajających wśród studentów. Charakter pobranych próbek z poszczególnych uczelni nie uprawnia do formułowania ocen sytuacji epidemiologicznej w każdej z tych szkół. Porównania szkół wskazują na mniej więcej podobny zakres rozprzestrzeniania środków psychoaktywnych wśród studentów tych szkół. Wprawdzie w szkołach artystycznych odnotować można najwyższe wskaźniki politoksykomanii, a w szkołach technicznych najniższe (zwłaszcza o profilu rolniczym), to nie sposób byłoby wyodrębnić szkoły zupełnie „czyste” pod

względem rozprzestrzeniania któregoś z kilkunastu środków psychoaktywnych objętych ankietą.

2. Zjawisko politoksykomanii jest zauważalne wśród studentów. Wprawdzie w świetle ostrych kryteriów tylko 6% uznać można za politoksykomanów, ale w stosunku do tak wyodrębnionych osób można już przyjmować domniemanie uzależnienia i potrzebę leczenia w placówkach odwykowych. W świetle słabszych kryteriów liczba biorących wiele środków psychoaktywnych byłaby o wiele wyższa.

3. Narkotyki takie, jak marihuana, haszysz i amfetamina już są lub mogą się stać elementem podkultury studenckiej. W świadomości sporej części studentów zdobycie tych środków nie jest sprawą specjalnie trudną, a ponadto spora część studentów żywi przeświadczenia o znacznym rozprzestrzenieniu tego zjawiska w swoim środowisku uczelnianym.

4. Ankietą z założenia anonimową nie sposób było zbierać pełnych charakterystyk społeczno-demograficznych respondentów. Stąd lista czynników, których związek z konsumpcją rozmaitych środków psychoaktywnych sprawdzano, była ograniczona. Zgodnie z oczekiwaniami płeć okazała się czynnikiem różnicującym konsumpcję. Kobiety istotnie rzadziej palą, piją, palą marihuanę/haszysz i rzadziej wpadają w politoksykomanie. Również wiek studentów był czynnikiem różnicującym. Młodszy (15-20 lat) istotnie rzadziej palą, piją, palą marihuanę/haszysz, biorą środki uspokajające i mniej wśród nich jest politoksykomanów. W podobnym kierunku, chociaż ze słabszą mocą, wiązała się konsumpcja środków z rokiem studentów. Studenci pierwszego rocznika rzadziej piją, palą tytoń oraz marihuanę. Stwierdzone uwarunkowania konsumpcji związane z wiekiem i rokiem studiów także są dowodem na istnienie klimatu kulturowego na uczelniach sprzyjającego picciu i paleniu tytoniu, marihuany czy podejmowanie prób z amfetaminą.

Dalszych analiz i badań wymaga stwierdzona silna zależność między miejscem urodzenia (i zameldowania „w Warszawie” „poza Warszawą”) a konsumpcją środków psychoaktywnych. Urodzeni na wsi i w małych miasteczkach wyraźnie rzadziej sięgają po środki wszystkich typów, z wyjątkiem uspokajających, których konsumpcja nie wiązała się z miejscem urodzenia ani zameldowania. Pierwsze wyjaśnienie to takie, że przybysze ze wsi i małych miasteczek wyżej sobie cenią studia (a zwłaszcza trud związany z dostaniem się na

studia), są bardziej skoncentrowani na nauce, a poza tym, zapewne dysponują skromniejszym budżetem na używki i rozrywkę, jako że z dala od domu muszą więcej uwagi i środków przeznaczać na utrzymanie. Drugie wyjaśnienie wiązać można z różnicami kulturowymi wielkich miast z jednej strony, a wsią i małymi miasteczkami. Zróżnicowanie kulturowe wielkich miast z wielką koncentracją rozmaitych grup dewiacyjnych („scen” alkoholowych i narkomańskich) tworzy klimat społeczny sprzyjający nabywaniu cech tolerancji wobec rozmaitych dewiacji z jednej strony, a z drugiej, obniża poziom lęku związanego z konsumpcją różnych środków psychoaktywnych. Narkomania, aby zakończyć ten wywód, jest elementem kultury głównie wielkich miast, w małych – budzi częściej reakcje odrzucenia i potępienia.

4. PIŚMIENNICTWO

Sierosławski J.

- 1991 Narkomania jako problem społeczny w: „Alkoholizm i Narkomania” Nr 7

Watson M.

- 1990 Społeczno-gospodarcze uwarunkowania narkomanii w Polsce w: „Alkoholizm i Narkomania” Nr 4

Zieliński A.

- 1990 Obraz współczesnej narkomanii w Europie w: „Alkoholizm i Narkomania” Nr 4
- 1991 Postawy mieszkańców Śródmieścia i Ochoty wobec narkomanów i nosicieli HIV w: „Alkoholizm i Narkomania” Nr 8
- 1992 Rozprzestrzenianie środków psychoaktywnych na terenie szkół ponadpodstawowych Śródmieścia i Ochoty w: „Alkoholizm i Narkomania” Nr 9

Tabela 1.

Rozmiary konsumpcji środków psychoaktywnych
wśród studentów szkół wyższych Warszawy

Rodzaj środka	Zażywał(a)			Różne miary częstotliwości/ilości
	co najmniej raz w życiu	co najmniej raz w miesiącu	co najmniej raz w tygodniu	
Tytoń papierosy	67%	47%	44%	co najmniej raz dziennie - 38% przeciętnie 10 papierosów dziennie i więcej - 15%
Alkohol	93%	75%	55%	co najmniej raz w ciągu ostatnich 3 dni - 40% 100g alkoholu i więcej w trakcie jednej okazji - 12%
Marihuana	28,4%	6,1%	3,7%	5 razy i więcej w miesiącu - 1,4%
Kokaina	0,9% wszystkie przypadki w ciągu ostatnich 1 - 5 lat			
Amfetamina	5,7%	1,4%	0,5%	2 razy i częściej w ciągu miesiąca - 0,9%
Halucynogeny LSD, meskalina grzyby	6,6%	0,4%	0,1%	2 razy i częściej w ciągu miesiąca - 0,1%
Wziewne	6,4% wszystkie przypadki w ciągu ostatnich 1 - 10 lat			
Uspokajające elenium relanium itp.	20,8%	5%	2,5%	2 razy i częściej w ciągu miesiąca - 1,4% 4 razy i częściej w ciągu miesiąca - 0,7%
Nasenne (barbiturany)	10%	2,3%	1,6%	2 razy i częściej w ciągu miesiąca - 0,9%
Kompot ze słomy makowej "zupa", "kompot"	4,4%	0,1%	3 osoby w ciągu ostatnich 1 - 12 m-cy	
Heroina	-	-	-	-
Inne opiaty morfina, kodeina itp.	1,3% wszystkie przypadki w ciągu ostatnich 1 - 5 lat			
inne środki	0,9% wszystkie przypadki w ciągu ostatnich 1 - 12 m-cy			

Tabela 2.

Rozprzestrzenienie środków psychoaktywnych wśród ogółu studentów Warszawy w opiniach 701 studentów objętych badaniami (rozkład procentowy)

Skala rozprzestrzeniania środków psychoaktywnych wśród studentów Warszawy	Rozmiary konsumpcji czterech środków psychoaktywnych wśród studentów Warszawy w opiniach ich kolegów N = 701 = 100%			
	Marihuana	Amfetamina	Uspokajające	Nasenne
1. nikt nie zażywa	1%	4%	2%	4%
2. zażywa do 10% studentów	37%	32%	29%	28%
3. zażywa od 11 do 30%	10%	6%	16%	11%
4. zażywa od 31 do 50%	5%	1%	7%	3%
5. zażywa od 51% i więcej	5%	-	3%	1%
6. brak zdania	42%	57%	43%	53%

Tabela 3.

Dostępność czterech środków psychoaktywnych w ocenach studentów z jedenastu wyższych uczelni Warszawy (rozkład procentowy)

N = 701 = 100%

Skala dostępności czterech środków psychoaktywnych	Rozkład odpowiedzi na pytanie: "Czy trudno byłoby Panu(i) zdobyć któreś z niżej wymienionych środków?" N = 701 = 100%			
	Marihuana	Haszysz	Amfetamina	Kokaina
1. prawdopodobnie byłoby to niemożliwe	11	12	11	22
2. bardzo trudno	13	15	19	27
3. raczej trudno	23	26	32	31
4. raczej nietrudno	31	32	24	15
5. bardzo łatwo	22	13	11	3
6. trudno powiedzieć	-	2	3	2

Tabela 4.

Demograficzne i społeczne zróżnicowanie konsumpcji tej kategorii studentów, która w odpowiedzi na ankietę przyznawała się do konsumpcji w okresie ostatnich 1 - 30 dni (w procentach)

A/ Dane wg płci i wieku

Rodzaj środka	Płeć		Wiek		
	kobiety	mężczyźni	do 20 l.	21-23 l.	24 l. i więcej
Tytoń	42 p < 0,004	53	29	50 p < 0,0001	55
Alkohol	69 p < 0,0001	82	54	80 p < 0,004	83
Marihuana	4 p < 0,02	8,4	3,6	7 brak różnic	6,4
Amfetamina	1,7 brak różnic	1,2	1,4	1,2 brak różnic	1,7
Uspokajające	7,1 p < 0,009	2,6	2,9	6,4 brak różnic	3,8
Nasenne	3,7 p < 0,02	0,9	2,2	3,3 brak różnic	0,9
Grupa ryzyka Politoxykomania	4,2 p < 0,09	7,5	2,2	7 brak różnic	6,4
Liczebność kategorii	353	347	138	329	234

B/ wg miejsca urodzenia i roku studiów

Rodzaj środka	Miejsce urodzenia			Rok studiów		
	wieś do 200 tys.	miasto do 200 tys.	miasto powyżej	1 rok	2 i 3 rok	4 i wyżej
Tytoń	31 $p < 0,0001$	45	56	37	50 $p < 0,004$	53
Alkohol	67 $p < 0,008$	81	75	63	79 $p < 0,0001$	82
Marihuana	3,9 $p < 0,03$	4,1	8,9	3,7	7,6 brak różnic	6,1
Amfetamina	0,0 $p < 0,01$	0,4	3,0	1,6	1,7 brak różnic	0,9
Uspokajające	5,4 brak różnic	5,3	4,3	5,9	4,0 brak różnic	5,2
Nasenne	2,3 brak różnic	1,1	3,3	3,7	2,0 brak różnic	1,4
Grupa ryzyka Politoksykomania	2,3 $p < 0,003$	3,8	9,2	5,9	5,6 brak różnic	6,1
Liczebność kategorii	129	226	305	188	301	212